

Polskie Państwo Podziemne

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: Józef Szczepański, *Piosenka batalionu szturmowego „Parasol”*, tekst dostępny online: wolnelektury.pl [dostęp: 24.03.2022].
- Cytat za: artykuł *Wezwanie Kierownictwa Walki Cywilnej skierowane do społeczeństwa, o zasadach walki cywilnej*, tekst dostępny online: pl.wikisource.org

[dostęp: 24.03.2022].

- Cytat za: *Akcja zbrojna? – Tak – lecz ograniczona*, „Biuletyn Informacyjny” 1 IV 1943, nr 13, s. 1–2, cytat za: M. Ney-Krwawicz, *Armia Krajowa. Siły Zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2009, s. 264–267.
- Cytat za: artykuł [...], tekst dostępny online: pl.wikipedia.org, [dostęp: 24.03.2022].

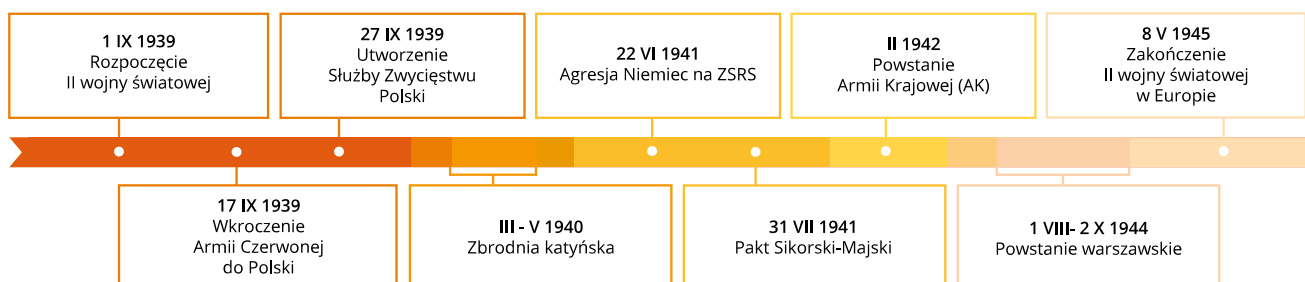

Polskie Państwo Podziemne

Lekcja języka polskiego podczas tajnych kompletów, Łopiennik Górny, 1941 rok. Lekcje prowadzi Jadwiga Sokirkówna.

Źródło: Adam.Kurowski, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polskie Państwo Podziemne to tajne struktury państwa polskiego, które w czasie II wojny światowej działały na polskich terytoriach okupowanych przez III Rzeszę i ZSRS w imieniu rządu RP na uchodźstwie. Jego początek wiąże się z utworzeniem 27 września 1939 r. polityczno-wojskowej organizacji konspiracyjnej Służby Zwycięstwu Polski. W listopadzie tego roku zastąpił ją Związek Walki Zbrojnej. Jego komendantem został gen. Kazimierz Sosnkowski, dowodzący z Paryża. Podlegali mu dowódcy ZWZ obszarów okupacji sowieckiej i niemieckiej. Dowódcą obszaru okupacji sowieckiej był gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski, a niemieckiej płk, a później gen. Stefan Rowecki „Grot”. Po klęsce Francji i przeniesieniu rządu RP do Londynu zmieniono system dowodzenia podziemiem. Komendantem głównym ZWZ na terenie całego kraju został gen. Rowecki.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

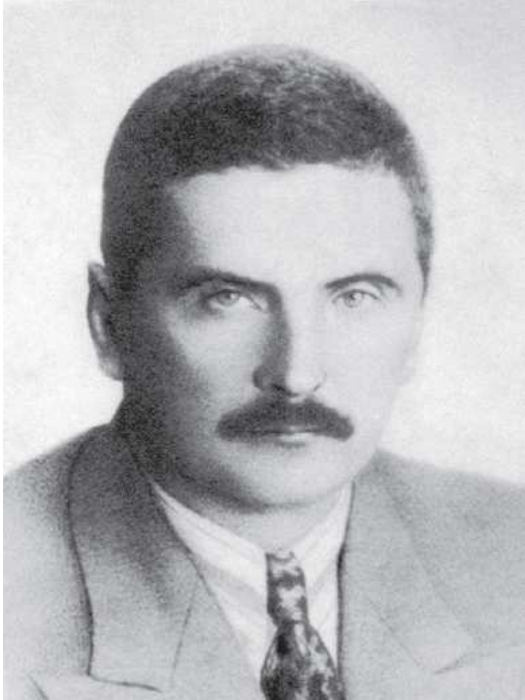
Twoje cele

- Wskażesz najważniejszych działaczy Polskiego Państwa Podziemnego.
- Scharakteryzujesz cywilne struktury Polskiego Państwa Podziemnego.
- Wyjaśnisz na wybranych przykładach, na czym polegał dramat pokolenia wojennego.

Przeczytaj

Polskie Państwo Podziemne

Stefan Paweł Rowecki, ps. „Grot” (1895–1944) – generał dywizji Wojska Polskiego, od 14 lutego 1942 r. do 30 czerwca 1943 r. komendant główny Armii Krajowej (dowódca Sił Zbrojnych w Kraju); zginął w obozie w Sachsenhausen.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Warszawy”, gen. SS Franzu Kutscherze. W oddziałach Kedywu walczyli harcerze z [Szarych Szeregów](#), konspiracyjnej organizacji skautowej. To oni wzięli udział w słynnej (opisanej przez Aleksandra Kamińskiego w *Kamieniach na szaniec*) akcji pod Arsenalem, która polegała na uwolnieniu więźniów przewożonych z siedziby Gestapo w alei Szucha do więzienia na [Pawiaku](#). W strukturach AK funkcjonowało także Biuro Informacji i Propagandy, wydające najważniejszą gazetę podziemia – „Biuletyn Informacyjny”. Do głównych zadań Biura należało informowanie społeczeństwa o działalności polskiego państwa podziemnego i władz na emigracji, podtrzymywanie woli oporu przeciwko okupantom oraz prowadzenie propagandy antyniemieckiej i antykomunistycznej.

Początkowo [Związek Walki Zbrojnej](#) podejmował działania na małą skalę, skupiając się na szkoleniu wojskowym i wywiadzie. W 1940 r. w ramach ZWZ powstał Związek Odwetu, organizacja zajmująca się [dywersją](#) i [sabotażem](#). W miarę upływu czasu ZWZ, a od lutego 1942 r. [Armia Krajowa](#) przechodziły od biernego oporu do ograniczonej walki. Działania dywersyjne, głównie na liniach komunikacyjnych prowadzących na front wschodni, podejmowała też inna wydzielona z ZWZ-AK organizacja – „Wachlarz”. Jedną z jej najważniejszych akcji było rozbicie więzienia [Gestapo](#) w Pińsku przez oddział kapitana Jana Piwnika „Ponurego”.

W październiku 1942 r. m.in. ze Związku Odwetu i „Wachlarza” utworzono Kierownictwo Dywersji (Kedyw). Wsławił się on wykonaniem wyroku śmierci na „kacie

„Stanęli w potrzebie i padli, żołnierze V odc. »Wachlarz« z Inflant w 1944 r.” – napis na tablicy pamiątkowej w Dyneburgu na Łotwie. „Wachlarz” to kryptonim wydzielonej organizacji dywersyjnej Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej, utworzonej latem 1941 r., której zadaniem było przeprowadzanie akcji dywersyjnych przeciwko niemieckiej infrastrukturze transportowej. Strefa planowanych działań organizacji obejmowała ogromne obszary ZSRS – od Morza Bałtyckiego po Kijowszczyznę i Podole. Wyjaśnij znaczenie napisu na tablicy pamiątkowej.

Źródło: Julo, domena publiczna.

Dowódcy SZP, ZWZ i AK

Organizacja	Nazwisko dowodzącego
Służba Zwycięstwu Polski (wrzesień–listopad 1939)	gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski
Związek Walki Zbrojnej (listopad 1939 – luty 1942)	gen. Kazimierz Sosnkowski (do czerwca 1940) gen. Stefan Rowecki „Grot”
Armia Krajowa (luty 1942 – styczeń 1945)	gen. Stefan Rowecki „Grot” (do czerwca 1943) gen. Tadeusz Komorowski „Bór” (do października 1944) gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek”

Jan Piwnik „Ponury” (z mapnikiem), dowódca oddziału AK na Nowogródczyźnie, odbiera przysięgę w maju 1944 roku. Był on cichociemnym – jednym z przeszkolonych w Anglii polskich komandosów, przetrzucanych do Polski od 1941 roku. Cichociemni przechodzili szkolenie wojskowe w ośrodkach polskiej sekcji brytyjskiego Kierownictwa Operacji Specjalnych (ang. *Special Operations Executive*).

Wyjaśnij, jaką rolę w budowaniu konspiracji mieli odgrywać cichociemni.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Delegatura Rządu na Kraj i partie polityczne

Cyryl Ratajski (1875–1942) – polski polityk, przed wojną prezydent Poznania, minister spraw wewnętrznych w rządzie Władysława Grabskiego,

Polskie podziemie utrzymywało łączność z rządem RP na uchodźstwie drogą radiową i dzięki kurierom, którzy przez Słowację docierali na Węgry, gdzie do chwili wkroczenia wojsk niemieckich w marcu 1944 r. swobodnie działały polskie instytucje. Jednym z najbardziej znanych łączników był „kurier z Warszawy” – Jan Nowak-Jeziorański.

W grudniu 1940 r. gen. Władysław Sikorski powołał pierwszych Delegatów Rządu na Kraj: Cyryla Ratajskiego w Warszawie (na terenie [Generalnego Gubernatorstwa](#)) i Adolfa Bnińskiego w Poznaniu (na ziemiach wcielonych do Niemiec). Po ich śmierci jedynym delegatem został Jan Piekałkiewicz, a po jego aresztowaniu – Jan Jankowski

od 3 grudnia 1940 r. do 5 sierpnia 1942 r. Delegat Rządu na Kraj.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

i pełniący obowiązki delegata Stefan Korboński.

Departamenty Delegatury zajmowały się organizowaniem administracji cywilnej i przygotowaniem do objęcia władzy po wyzwoleniu. Ponadto Delegatura opiekowała się szkolnictwem oraz dokumentowała straty wojenne i zbrodnie popełnione na narodzie polskim.

Jan Stanisław Jankowski (1882–1953) – polski polityk, od 19 lutego 1943 r. (formalnie od 21 kwietnia) do 27 marca 1945 r. Delegat Rządu na Kraj.

Czy Delegaci Rządu na Kraj odpowiadali za sprawy wojskowe? Uzasadnij odpowiedź.

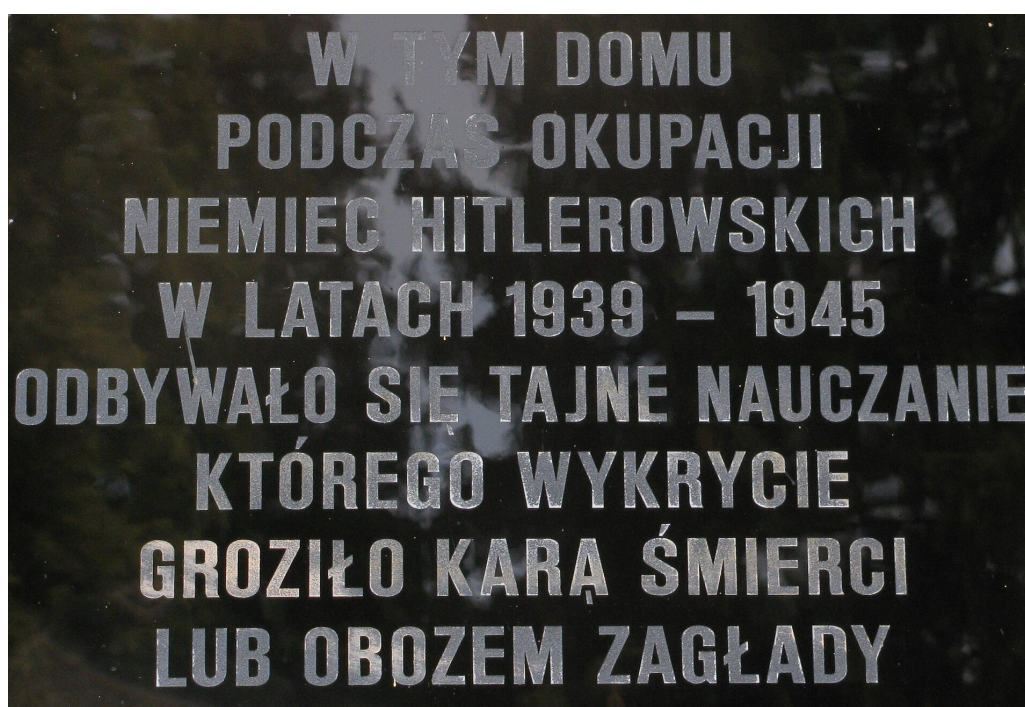
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Załącznikiem parlamentu był Polityczny Komitet Porozumiewawczy, który skupiał cztery największe ugrupowania polityczne: Stronnictwo Ludowe, Stronnictwo Narodowe, Polską Partię Socjalistyczną – Wolność, Równość, Niepodległość i Stronnictwo Pracy. Władze państwa podziemnego wzywały mieszkańców ziem polskich do biernego oporu wobec okupantów, upowszechniały zasady walki cywilnej i postępowania społeczeństwa pod okupacją. Egzekwowaniem tych zasad zajmowały się sądy podziemne, działające zgodnie z Kodeksem karnym z 1932 roku.

Tajne szkolnictwo

W październiku 1939 r. z inicjatywy działaczy Związku Nauczycielstwa Polskiego, zdelegalizowanego przez Niemców, powstała Tajna Organizacja Nauczycielska (TON). Od 1940 r. pozostawała pod opieką Departamentu Oświaty i Kultury Delegatury Rządu na Kraj. Na terenach Generalnego Gubernatorstwa TON organizowała tajną oświatę, korzystając

z przedwojennych szkół podstawowych i zawodowych. Gdy było to możliwe, w starszych klasach szkoły podstawowej uczniowie kształcili się z przedmiotów zakazanych przez okupanta, m.in. języka polskiego i historii. Program szkoły średniej realizowali wyłącznie na [tajnych kompletach](#), które ze względów bezpieczeństwa liczyły nie więcej niż pięć, sześć osób. Pod szyldem szkół zawodowych często działały szkoły wyższe. Szkoła dla pomocniczego personelu sanitarnego była w rzeczywistości Wydziałem Lekarskim Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie, szkoła kreślarska i kurs rysunku technicznego – Politechniką Warszawską, a szkoła rolnicza i szkoła rybacka – Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego. Część zajęć akademickich odbywała się w domach prywatnych. Profesorowie Uniwersytetu Poznańskiego założyli w Warszawie tajny Uniwersytet Ziemi Zachodnich.

Tablica upamiętniająca tajne nauczanie, które odbywało się w jednym z domów w Gorlicach.

Czy zetknąłeś/zetknęłaś się z podobnymi tablicami w pobliżu swojego miejsca zamieszkania lub w innych miejscach w Polsce? Gdzie?

Źródło: Mimi-chan, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Na ziemiach wcielonych do III Rzeszy warunki rozwoju tajnego szkolnictwa były gorsze: brakowało nauczycieli i lokali, większe zagrożenie stanowili niemieccy sąsiedzi, gotowi donieść na Polaków, aby dowieść swojej lojalności wobec władzy. Tajne szkolnictwo powstało także na Kresach Wschodnich, gdy hitlerowcy zamknęli polskie szkoły, które działały w czasie okupacji sowieckiej.

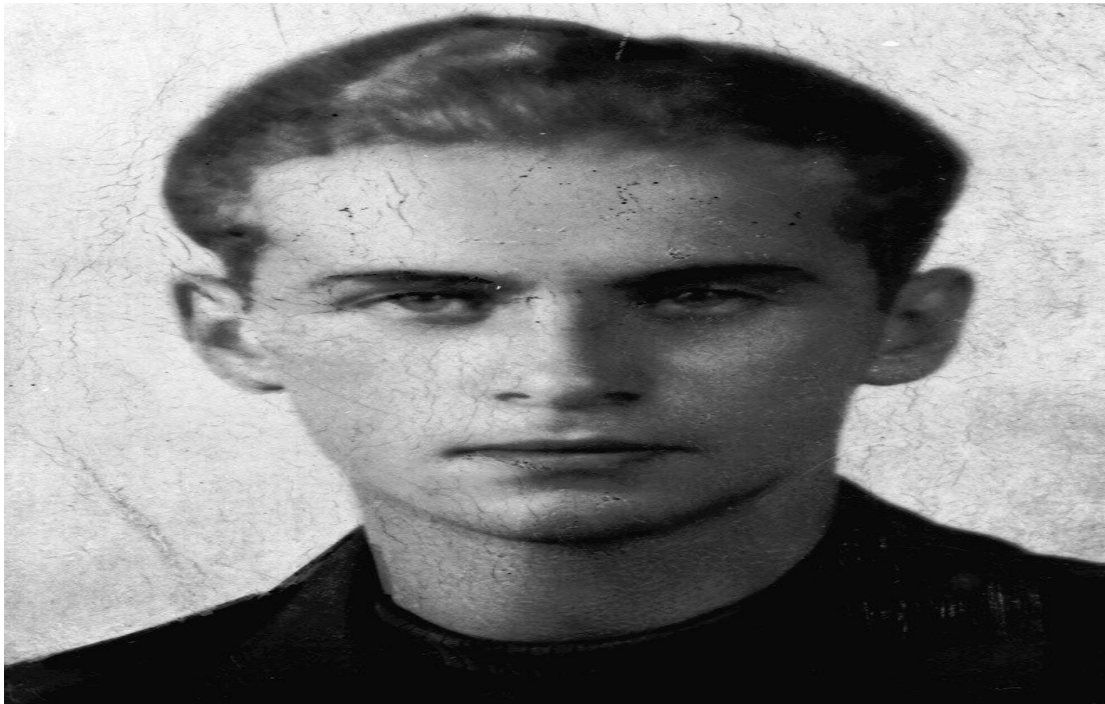
Polskie Państwo Podziemne	
Administracja	Delegatura Rządu na Kraj
Wojsko	• Związek Walki Zbrojnej (do 1942 r.) • Armia Krajowa (od 1942 r.)

Polskie Państwo Podziemne	
Zalążek parlamentu	• Polityczny Komitet Porozumiewawczy (1940–1943) • Krajowa Reprezentacja Polityczna (1943–1944) • Rada Jedności Narodowej (1944–1945)
Sądownictwo	• Sądy Kapturowe ZWZ (od 1941 r.) • Wojskowe Sądy Specjalne (od 1941 r.) • Cywilne Sądy Specjalne (od 1942 r.)
Policja	Państwowy Korpus Bezpieczeństwa
Ośrodek propagandy	Biuro Informacji i Propagandy AK

Polecenie. Wyjaśnij termin „Polskie Państwo Podziemne”. Udowodnij jego zasadność.

Tragiczne losy pokolenia wojennego

W **konspiracyjną** działalność zaangażowani byli ludzie różnych zawodów, w tym artyści i literaci. Część z nich zapłaciła wysoką cenę za swoje oddanie sprawie polskiej. Poeta Krzysztof Kamil Baczyński (1921–1944) w czasie wojny studiował polonistykę na podziemnym Uniwersytecie Warszawskim i był członkiem Szarych Szeregów, a w 1943 r. wstąpił do Grup Szturmowych, gdzie pełnił służbę w harcerskim batalionie AK „Zośka”. Zginął w powstaniu warszawskim. Jego biografia i twórczość odzwierciedlają moralny dramat pokolenia wojennego, rozdartego pomiędzy koniecznością wypełniania patriotycznej powinności a niechęcią do zadawania cierpienia, nawet w słusznej sprawie. Motyw ten znajdziemy także w utworach innej ofiary powstania warszawskiego Tadeusza Gajcego (1922–1944) – poety, dramaturga, prozaika, współzałożyciela i redaktora konspiracyjnego pisma „Sztuka i Naród”. Tragiczna jest historia Zygmunta Rumla (1915–1943), komendanta VIII Okręgu Wołyń **Batalionów Chłopskich**, oficera AK, autora m.in. poematu *Rok 1863*, nawiązującego do powstania styczniowego, oraz wiersza *Dwie matki*, w którym wyraził on swoje przywiązanie do dwóch ojczyzn: Polski i Ukrainy. 10 lipca 1943 r. Zygmunt Rumel wraz z przedstawicielem Okręgu Wołyńskiego AK Krzysztofem Markiewiczem i woźnicą Witoldem Dobrowolskim udał się do kwatery lokalnego dowództwa **Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów** (OUN) na Wołyniu, aby podjąć rozmowy w sprawie wygaszenia antypolskich wystąpień ukraińskich w tym regionie oraz nawiązania współpracy w walce z Niemcami. Ukraińscy nacjonaści aresztowali i zamordowali wszystkich trzech.

Krzysztof Kamil Baczyński w latach 40. XX wieku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Znaczenie Polskiego Państwa Podziemnego

Polskie Państwo Podziemne było fenomenem na skalę światową. W żadnym innym państwie w okresie II wojnie światowej nie powstały tak rozbudowane struktury związane z funkcjonowaniem wielu instytucji życia politycznego w sposób nielegalny. Polskie Państwo Podziemne obejmowało zarówno pion cywilny, jak i wojskowy, a jego struktury powstały na obszarze całej przedwojennej Rzeczypospolitej. Dodatkowo instytucje Polskiego Państwa Podziemnego funkcjonowały w warunkach skrajnie niebezpiecznych, a przynależność do nich wiązała się dla każdego z groźbą poniesienia ciężkich konsekwencji, nie wyłączając śmierci. Poza tym jego działalność nie tylko skupiała się na bieżącej walce z okupantem, ale obejmowała także opracowywanie plany odbudowy życia politycznego, społecznego i ekonomicznego po zakończeniu wojny. Polskie Państwo Podziemne umacniało w Polakach wolę walki i ducha w warunkach okupacji. Mimo ofiar, jakie pociągnęła działalność w ramach Polskiego Państwa Podziemnego, było ono wspaniałą kartą polskiego patriotyzmu.

Słownik

Armia Krajowa (AK)

polska konspiracyjna organizacja zbrojna utworzona 14 lutego 1942 r. w wyniku przekształcenia Związku Walki Zbrojnej i kontynuująca jego działalność; dalekosiężnym celem Armii Krajowej było przygotowanie i – w sprzyjającej sytuacji militarnej –

przeprowadzenie powstania powszechnego; w ramach walki bieżącej AK prowadziła działalność propagandową, wywiadowczą, dywersyjno-sabotażową oraz partyzancką

Bataliony Chłopskie

konspiracyjna formacja zbrojna Stronnictwa Ludowego, działająca pierwotnie pod nazwą Chłopska Straż (kryptonim „Chłosta”); ich głównym zadaniem była ochrona mieszkańców wsi; na przełomie lat 1941 i 1942 zaczęły powstawać Oddziały Specjalne BCh, które były wykorzystywane do zadań bojowo-dywersyjnych, a na przełomie lat 1942 i 1943 oddziały partyzanckie; w maju 1943 r. rozpoczął się proces wcielania oddziałów BCh do Armii Krajowej, ale do końca wojny nie został zakończony

cichociemni

(Cichociemni Spadochroniarze Armii Krajowej) specjalnie przeszkoleni w Wielkiej Brytanii i Włoszech żołnierze Polskich Sił Zbrojnych, zrzucający przez brytyjskie lotnictwo na terytorium okupowanej Polski ze ściśle tajnymi zadaniami (np. prowadzenie wywiadu, dywersji i sabotażu, dowodzenie w oddziałach ZWZ i AK)

dywersja

(z łac. *diversio* – przewrót) działanie wojenne na zapleczu, odwracające uwagę przeciwnika, osłabiające jego obronność i gospodarkę

Generalne Gubernatorstwo

część terytorium II Rzeczypospolitej wydzielona na mocy dekretu Adolfa Hitlera w 1939 r. jako osobny byt administracyjny ze stolicą w Krakowie; obejmowało ziemie polskie, których nie włączono do III Rzeszy; GG stanowiło dla Niemców formę tymczasowej kolonii, wykorzystywanej jako zaplecze surowcowe i żywnościowe, a także źródło taniej siły roboczej

Gestapo

skrót od niemieckiej nazwy *Geheime Staatspolizei* (Tajna Policja Państwowa); utworzona w 1933 r. policja polityczna III Rzeszy, połączona w 1935 r. z SS (*Die Schutzstaffel der NSDAP* – oddział ochronny NSDAP), paramilitarną organizacją nazistowską podlegającą partii nazistowskiej

konspiracja

(z łac. *conspiratio* – zgoda, zmowa) tajna działalność skierowana przeciwko istniejącej władzy

Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (OUN)

ukraińska nacjonalistyczna organizacja polityczno-wojskowa założona w 1929 r. w Wiedniu; dążyła do budowy niepodległego państwa ukraińskiego; w czasach II Rzeczypospolitej prowadziła działalność konspiracyjną, terrorystyczną, dywersyjną, szkoleniową i propagandowo-oświatową. W 1940 r. podzieliła się na dwie frakcje: OUN-B (banderowców pod przywództwem Stepana Bandery) oraz OUN-M (melnykowców pod przywództwem Andrija Melnyka)

Pawiak

nieistniejące już więzienie w Warszawie, mieściło się w XIX-wiecznym gmachu i składało z oddziału męskiego oraz oddziału kobiecego, nazywanego Serbią; w latach 1939–1944 Pawiak był największym niemieckim więzieniem politycznym; od 1939 do 1944 r. więziono w nim ok. 100 tys. osób, z których ok. 37 tys. zostało zamordowanych, a ok. 60 tys. wywieziono w 95 transportach do obozów koncentracyjnych oraz innych miejsc odosobnienia; więzienie zostało zniszczone przez Niemców podczas powstania warszawskiego w sierpniu 1944 r.

sabotaż

(z franc. *sabotage* od *saboter* – stukać (sabotami), sabotować, partaczyć, od *sabot* – chodak) forma ruchu oporu polegająca na przeszkadzaniu w realizacji określonych działań militarnych, gospodarczych, politycznych i społecznych

Służba Zwycięstwu Polski (SZP)

organizacja konspiracyjna utworzona pod koniec września 1939 r., jeszcze w trakcie oblężenia Warszawy przez Niemców; jej zadaniem była walka o wyzwolenie Polski w granicach przedwojennych, zorganizowanie tymczasowych ośrodków władzy oraz zorganizowanie polskiej armii; w listopadzie 1939 r. zastąpiona przez Związek Walki Zbrojnej

Szare Szeregi

kryptonim w konspiracji w czasie II wojny światowej Organizacji Harcerzy ZHP (tak też potocznie nazywano podczas okupacji cały Związek Harcerstwa Polskiego); współpracowały one z Delegaturą Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj oraz Komendą Główną Armii Krajowej; w akcjach bojowych brały udział Grupy Szturmowe, złożone z pełnoletnich harcerzy, które m.in. prowadziły sabotaż kolejowy, odbijały więźniów i organizowały zamachy na okupacyjnych funkcjonariuszy niemieckich

tajne komplety

nielegalne zajęcia dla uczniów lub studentów pracujących w niewielkich grupach pod okiem nauczyciela, często w jego mieszkaniu; realizowane w ramach systemu tajnego nauczania

Związek Walki Zbrojnej (ZWZ)

polska konspiracyjna organizacja zbrojna utworzona przez rząd RP na uchodźstwie we wrześniu 1939 r. w miejsce Służby Zwycięstwu Polski; stanowiła część Sił Zbrojnych RP i podlegała rozkazom Naczelnego Wodza; 14 lutego 1942 r. została przekształcona w Armię Krajową

Słowa kluczowe

Polskie Państwo Podziemne, Stefan Paweł Rowecki, dywersja, sabotaż, cichociemni, II wojna światowa, Polska pod okupacją, władze polskie na uchodźstwie

Bibliografia

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

K. Korboński, *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Warszawa 2008.

A. Szumański, *Polskie Państwo Podziemne*, Wydawnictwo Penelopa, Warszawa 2019.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DV2dPyBul>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polskie Państwo Podziemne – część pierwsza*.

Polecenie 2

Scharakteryzuj kształtowanie się podziemnych sił zbrojnych.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Opisz cele i zadania (główne oraz doraźne) Armii Krajowej.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DV2dPyBul>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polskie Państwo Podziemne – część druga*.

Polecenie 4

Wyjaśnij, jakie były idee przyszłego państwa polskiego tworzone przez organizacje polityczne i ich siły zbrojne.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Opisz powstanie Narodowych Sił Zbrojnych.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z dalszą częścią wykładu prof. Andrzeja Friszkego o Armii Krajowej i wykonaj kolejne polecenia.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFdvf5fhK>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polskie Państwo Podziemne – część trzecia*.

Polecenie 2

Scharakteryzuj cywilne struktury Polskiego Państwa Podziemnego.

Polecenie 3

Opisz działalność różnych polskich stronnictw politycznych w czasie wojny. Odpowiedz na pytanie: Kto pozostawał poza strukturami Polskiego Państwa Podziemnego?

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z fragmentem tekstu oraz ilustracją, a następnie wskaż poprawną odpowiedź na poniższe pytanie i uzasadnij swój wybór.

” Pałacyk Michła, Żytnia, Wola —
bronią jej chłopcy od „Parasola”,
choć na „tygrysy” mają visy,
to warszawiacy — fajne urwisy.
Hej, tralala!

Czuwaj, wiaro, i wytężaj słuch,
tęż swój młody duch,
pracując za dwóch! Hej!
Czuwaj, wiaro, i wytężaj słuch,
tęż swój młody duch, jak stal!

Cytat za: Józef Szczepański, *Piosenka batalionu szturmowego „Parasol”*, tekst dostępny online: wolnelektury.pl [dostęp: 24.03.2022].

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z poniższymi zdjęciami przedstawiającymi różne formy walki z okupantem w ramach działalności Polskiego Państwa Podziemnego i dopasuj do nich podpisy.

Uwaga: jedna z ilustracji pozostanie bez podpisu.

Pomnik z namalowanym symbolem Polski Walczącej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 21-217

Niemiecki pociąg wykolejony podczas II wojny światowej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Żołnierze 27 Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Działacze AK podczas akcji „Burza”.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z poniższymi fragmentami, a następnie wykonaj polecenia.

Fragment A

” Informacji na temat przewozu więźniów pomiędzy Pawiakiem a aleją Szucha dostarczył oddziałowi Konrad Okolski „Kuba”, aresztowany przez Niemców i zwolniony na krótko przed akcją. Transport zatrzymanych odbywał się przykrytą plandeką ciężarówką marki Renault o numerach rejestracyjnych 72076. Więźniowie siedzieli na ławkach ustawionych w poprzek auta, plecami do kierunku jazdy. Transporty były konwojowane przez czterech funkcjonariuszy Gestapo uzbrojonych w broń krótką. [...] Zgodnie z opracowanym przez „Zośkę” 23 marca i tylko nieznacznie ulepszonym w kolejnych dniach planem, ciężarówka jadąca z al. Szucha na Pawiak miała zostać zaatakowana od czoła butelkami z benzyną zaraz po tym, jak skręci z ulicy Długiej w ulicę Nalewki. Podpalenie szoferki i wyhamowanie maszyny miały umożliwić zlikwidowanie z broni krótkiej dwóch konwojentów siedzących z tyłu auta, a następnie uwolnienie więźniów. Gdyby ten plan się nie powiódł, samochód miał zostać ostrzelany kolejno z dwóch pistoletów maszynowych [...]. Uzbrojony [...] członek oddziału ustawiony bliżej skrzyżowania z Długą miał strzelać do Niemców znajdujących się w szoferce prostopadle do osi jazdy.

Cytat za: artykuł [...], tekst dostępny online: pl.wikipedia.org, [dostęp: 24.03.2022].

Fragment B

- ”
1. Polska walczy z wrogiem nie tylko poza granicami Kraju, ale i na swoich obecnie okupowanych ziemiach.
  2. Do chwili rozpoczęcia rozprawy zbrojnej – wyrazem wojny na ziemiach polskich jest walka cywilna.

3. Udział w walce cywilnej jest obowiązkiem każdego obywatela polskiego.
4. Podstawowym nakazem i obowiązkiem jest poszanowanie prawowitych władz polskich na emigracji, oraz posłuch wobec zarządzeń Czynników Miarodajnych w Kraju.
5. Nakazem walki cywilnej w stosunku do okupanta jest bojkot jego zarządzeń i wezwań, utrudnianie mu wszelkiej akcji – w granicach nakreślonych przez Kierownictwo życia polskiego oraz absolutny bojkot w stosunkach handlowych, kulturalnych i towarzyskich.
6. Obowiązuje konieczność solidarności społeczeństwa, wspieranie bliźniego Polaka wszędzie gdzie grozi mu zguba lub nędza.
7. Utrzymywać należy na najwyższym poziomie poczucie honoru narodowego i zgodnie z tym honorem postępować.
8. Należy przeciwdziałać w spotykanych wypadkach odstępstwa Polaka od obowiązujących go zasad postępowania, a to drogą perswazji, napomnień, bojkotu towarzyskiego, wreszcie rejestrowania występnych faktów i przekazania ich odpowiednim czynnikom polskim.
9. Wobec odstępców i zaprzańców obowiązuje bojkot, jak wobec wroga, oraz rejestrowanie ich jako zdrajców.
10. Powinnością każdego Polaka jest troska o ocalenie i zachowanie polskości we wszelkiej postaci, a więc ludzkiej, kulturalnej i materialnej jako sił potrzebnych do wywalczenia wolności i odbudowania Ojczyzny.

Cytat za: artykuł *Wezwanie Kierownictwa Walki Cywilnej skierowane do społeczeństwa, o zasadach walki cywilnej*, tekst dostępny online: pl.wikisource.org [dostęp: 24.03.2022].

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z poniższym tekstem, a następnie wykonaj polecenie.

” Prowadząc tę walkę ograniczoną, uderzając nie na oślep, lecz tam, gdzie trzeba - równocześnie kategorycznie sprzeciwiamy się przedwczesnym nastrojom powstańczym i jakimś odruchowym aktom zbrojnej rozpacz. Czynimy tak dlatego, iż w pełni zdajemy sobie sprawę z tego, że powstania Narodu nie można wywołać co kwartał. Powstanie można wywołać tylko jeden – jedyny raz. I musi to być bezwarunkowo powstanie udane. Powstanie nieudane, nieprzygotowane, wywołane w nieodpowiedniej chwili – byłoby równoznaczne z utopieniem Kraju we krwi – bez celu straconej – oraz wyniszczyłoby nasz najbardziej ceniony element ludzki. [...]

Stwierdzamy: obecna faza walki zbrojnej w Kraju jest fazą walki ograniczonej, nie masowej – lecz prowadzonej przez oddziały specjalne. Nie bezładnej – lecz planowo, we właściwym czasie i miejscu podejmowanej. Niezależnej od nastrojów – lecz m.in. powiązanej z zachowaniem Niemców: na wzmożone bestialstwa wroga odpowiada i nasza wzmożona reakcja.

Cytat za: *Akcja zbrojna? – Tak – lecz ograniczona*, „Biuletyn Informacyjny” 1 IV 1943, nr 13, s. 1–2, cytat za: M. Ney-Krwawicz, *Armia Krajowa. Siły Zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2009, s. 264–267.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Polskie Państwo Podziemne

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie;

5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego;

6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił

Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym:

Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla.

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje najważniejszych działaczy Polskiego Państwa Podziemnego;
- charakteryzuje cywilne struktury Polskiego Państwa Podziemnego;
- wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polegał dramat pokolenia wojennego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Polskie Państwo Podziemne”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Film” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat oraz cele lekcji, a następnie przedstawia im planowany przebieg zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Uczniowie próbują intuicyjnie zadać pytania, na które odpowiedzą w trakcie lekcji. Formułują w ten sposób obowiązujące ich kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście.

Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki. Jeżeli uczniowie zapoznali się z e-materiałem, nauczyciel może poprosić o zreferowanie najważniejszych informacji, w tym celu zadaje pytania, np.: Czym było Polskie Państwo Podziemne? W jaki sposób utrzymywało kontakt z rządem RP na uchodźstwie? Jak było zorganizowane? Czym się zajmowało?

2. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Nauczyciel prezentuje nagranie filmowe. Uczniowie pracując w grupach czteroosobowych, przygotowują odpowiedzi do poleceń: charakteryzują cywilne struktury Polskiego Państwa Podziemnego oraz opisują działalność różnych polskich stronnictw politycznych w czasie wojny. Po wyznaczonym czasie wybrane grupy odczytują swoje odpowiedzi na forum. Inni uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi. Nauczyciel pilnuje porządku pracy i udziela uczniom informacji zwrotnej.
3. Uczniowie na podstawie przeczytanego tekstu oraz informacji zawartych filmach układają w parach pytania do quizu dla innych dwójek uczniowskich. Nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami z aktywności.
4. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”. Konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi. Następuje wspólne omówienie odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę dotyczącą kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Co było dla nich trudne? Czy uzyskali odpowiedzi na swoje pytania? Na koniec poleca chętnemu uczniowi podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Prowadzący omawia przebieg zajęć i ocenia pracę uczniów, wskazuje jej mocne i słabe strony.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 3 i 4 z sekcji „Film + Sprawdź się”.
2. Wróć do filmów znajdujących się w sekcji „Film” i wykonaj dołączone do nich polecenia.

Materiały pomocnicze:

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

K. Korboński, *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Warszawa 2008.

A. Szumański, *Polskie Państwo Podziemne*, Wydawnictwo Penelopa, Warszawa 2019.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą pracować z materiałami filmowymi w parach lub grupach. Mogą też zapoznać się z wszystkimi nagraniami przed zajęciami i na ich podstawie (oraz na podstawie tekstu e-materiału) opracować prezentację przedstawiającą działalność i strukturę Polskiego Państwa Podziemnego.